

Innspill til forskningsprioriteringer i Statsbudsjettet 2027

Norge må heve ambisjonen for forskning og hevde seg internasjonalt for å bidra til konkurransekraft, bærekraft og et trygt samfunn.

Norges behov for økt konkurransekraft, samfunnssikkerhet, bærekraft og trygghet fordrer at vi investerer i systematisk, anvendt forskning og teknologiutvikling som tas raskt i bruk og løser vanskelige samfunnsutfordringer. Dette krever en mer målrettet næringsrettet FoU-politikk.

SSBs statistikk over nærings- og forskningspolitiske virkemidler for FoU viser en dobling i tilskudd til næringslivet de siste 15 år. Veksten har i all hovedsak kommet gjennom virkemidler som ikke ligger inn under NFDs ansvar. SkatteFUNN dominerte veksten i første del av perioden, Enova i siste. Samtidig observerer vi ingen økning i næringslivets FoU-innkjøp fra andre og en kraftig nedgang i FoU-innkjøp fra norske og utenlandske forskningsinstitusjoner. Når SBB samtidig konstaterer at norsk næringsstruktur ikke endres i retning av høyere FoU-intensitet og høyere produktivitet, kan dette tyde på at innsatsen ikke har vært tilstrekkelig målrettet. Vi oppfordrer departementet til å ta en bredere debatt om hvordan man innretter og balanserer landets samlede næringspolitiske virkemidler.

FFA foreslår at Nærings- og fiskeridepartementet øker forskningsinvesteringen med 450 millioner kr i 2027, slik:

1. Styrk næringsrettet forskning gjennom Forskningsrådets konkurransearena

Norske bedrifter har over lang tid redusert sitt samarbeid med norske og utenlandske forskningsmiljøer, og har nå for første gang trappet ned sin samlede forskningsinnsats. Bedriftene fjerner seg fra forskningsfronten nå som teknologikapløpet drar seg til. Dersom ny teknologi og ny innsikt skal utvikles og tas i bruk, kreves effektive forskningsmarkeder. NFD har i sin portefølje ansvar for sentrale virkemidler som stimulerer slike forskningsmarkeder. Etter 15 år med en dobling av en støtte til norske bedrifter som ikke stimulerer til slike forskningsmarkeder, bør en ta grep for å snu den trenden. Virkemidler som fremmer konkurranse mellom konsortier av bedrifter og forskere bør nå styrkes kraftig. Det vil utløse økte private investeringer i FoU og øke den nasjonale avkastningen av investeringer som gjøres i høyere utdanning og forskning. En slik styrking vil sikre norske bedrifter tilgang til avanserte laboratorier der de kan utvikle og demonstrere nye produkter og skape verdi fra dypteknologi.

Bevilgningene til offentlig finansiert næringsrettet forskning i Forskningsrådet bør derfor styrkes vesentlig for økt produktivitet og grønn omstilling, flere start-ups, konkurransekraft og øke næringslivets bidrag til Norges sikkerhet. Forskningsrådets utlysninger må understøtte langsiktig, tematisk og mulighetsskapende samarbeid mellom dem som kjenner utfordringene på pulsen og forskningsmiljøene. Instituttene er iflg OECD en underutnyttet ressurs. Instituttene bør utnyttes for alt de er verdt i nødvendig omstillingsarbeid. Virkemidler for FoU i næringslivet må også utløse finansiering fra bedriftene. Innovasjonsfremmende samarbeidsvirkemidler som Grønn Plattform, SFI, KSP-K og IPN må tas i bruk i større grad.

- Kap. 920, post 70 Tilskudd til næringsrettet forskning økes med 370 MNOK ut over prisvekst i 2027

2. Instituttene grunnbevilgning trappes opp mot europeisk nivå

Forskningsinstituttene utstrakte samarbeid med næringsliv og deres spesialisering mot tema og næringer snarere enn fagdisiplin, gjør dem godt egnet til å levere FoU for nødvendig omstilling i norsk næringsliv. Den norske modellen for finansiering av instituttene forskning har sin styrke i at den gir en sterk brukerorientering. Men med Europas laveste grunnbevilgning har instituttene mindre muligheter til å skape nytt næringsliv eller betjene oppstartsselskaper med begrenset betalingsevne. Instituttene kapasitet i arbeidet med omstilling av norsk næringsliv bør derfor forsterkes gjennom økning i grunnbevilgningen. Norske teknisk-industrielle forskningsinstitutter er i en særstilling i EU med i gjennomsnitt 11% grunnbevilgning (inkl. Retur-EU). Grunnbevilgningen til de teknisk-industrielle instituttene bør trappes opp til 15% innen 2030, i tråd med Forskningsrådets anbefaling, og videre til 20% de påfølgende årene. Til sammenligning ligger institutter i Europa på minimum 20% grunnbevilgning. Iflg. OECD betyr dagens lave grunnfinansiering til forskningsinstituttene "lost opportunities" for Norges innovasjonskraft. En styrking av grunnbevilgning til TI-instituttene kan gjerne øremerkes til sentrale samfunns mål, som grønn vekst og digitalisering.

- Kap. 920, post 71 Grunnbevilgning til teknisk-industrielle institutter økes med 80 MNOK ut over prisvekst i 2027

Norge må investere i anvendt forskning som tas raskt i bruk for å løse vanskelige samfunns- og teknologiutfordringer

Bruk forskningsinvesteringene systematisk og treffsikkert for å nå de krevende samfunnsmålene

Norges utfordringer er tydeliggjort i bl.a. Perspektivmeldingen og i de geopolitiske diskusjonene. Våre naboland Finland, Sverige og Danmark øker forskningsinvesteringene kraftig frem mot 2030 for å løse sine utfordringer. Likedan foreslår EU-kommisjonen å doble investeringene i forskning og innovasjon, begrunnet i Europas behov for å bli mer konkurransedyktig, mindre karbonavhengig og tryggere samfunn. Det trengs en kraftfull satsing på kunnskapsberedskap, forskning og innovasjon for å utvikle et samfunn med miljømessig, sosial og økonomisk bærekraft og gi kommende generasjoner forutsetninger for gode liv.

Geopolitisk uro forsterker behovene og følges av opprustning og investeringer i forsvar og beredskap. For å lykkes med de store endringene, trengs konkurransekraft og innovasjon. Men Europa sakker akterut. Derfor setter EU forskning og innovasjon på toppen av agendaen, og satser tungt på å øke konkurransekraft, akselerere omstillingen og styrke totalberedskapen. Norge har enda større omstillingsbehov enn EU, og satsning på forskning og innovasjon er avgjørende. Sammenheng mellom forskning og evnen til å styrke konkurransekraften er veldokumentert. Norges investering i forskning rettet mot utfordringene må styrkes og brukes målrettet og effektivt, utløse næringslivets forskningsinvesteringer og bidra til fortsatt å bygge samarbeid som utløser forskningsmidler fra EU.

Forskningsinstituttene store samfunnsoppdrag er å bidra til å løse samfunnsutfordringer. Instituttene har erfaring med å identifisere og forstå brukerbehov og driver utstrakt forsknings- og teknologiutviklingssamarbeid med bedrifter og offentlige aktører. Denne kombinasjonen gir en unik innsikt og bidrar til at forskningen blir relevant og tas raskt i bruk. Forskningsinstituttene kompetanse og kapasitet bør utnyttes bedre for å nå fellesskapets mål. Da trengs det et helhetlig forskningssystem og investering i forskning som adresserer samfunnsutfordringer og fremmer forskningssamarbeid med næringslivet og offentlige virksomheter på tvers av sektorer.

Norge må styrke anvendt forskning for å greie den vanskelige teknologiutviklingen og bygge beste kunnskap for nullutslippssamfunn, samfunnssikkerhet, verdiskaping og grønn konkurransekraft.

Staten investerer ca. 51,3 mrd. kr i forskning (2026). I tillegg kommer ca. 3,8 mrd.kr. som benyttes til SkatteFUNN. En synkende andel, ca. 1/5 av de samlede statlige forskningsbevilgningene, konkurranseutsettes gjennom Forskningsrådet. Den andelen av de samlede statlige forskningsmidlene som fordeles i Forskningsrådets konkurransearena må økes til 30% og innrettes mot de vanskeligste

samfunnsutfordringene. Forskningsrådets utlysninger må i større grad understøtte langsiktig, tematisk og mulighetsskapende forsknings- og teknologiutviklingssamarbeid mellom dem som kjenner utfordringene på pulsen og forskningsmiljøene.

Norsk næringsliv mobiliserer lite egne midler til forskningsinvesteringer. Norge har iflg SSB ikke lyktes med omstilling til næringer med høy FoU-intensitet, som er dokumentert avgjørende for økt konkurransekraft, vekst og verdiskaping. Samtidig har vi noen nasjonale fortrinn, inkludert data i verdensklasse, høy tillit i befolkningen og tradisjon for samarbeid. Det ligger til rette for et forskningsløft på tvers av hele forskningssektoren i Norge.

Norge må delta i det store forsknings- og innovasjonssamarbeidet i Europa

Norge må styrke deltakelsen i det store forsknings- og innovasjonssamarbeidet i Europa. Internasjonalt forskningssamarbeid for et konkurransedyktig og grønt næringsliv, omstillingsdyktige velferdstjenester og et sikkert samfunn må styrkes. EU planlegger 10. rammeprogram for forskning og innovasjon, Horizon Europe 2,0 (HEU) fra 2028 med en dobling av dagens budsjett. Innretningen er mot konkurransekraft, dekarbonisering og sikkerhet. Det er avgjørende for norsk konkurransekraft og velferdsutvikling at Norge, gjennom EØS-avtalen, har full tilgang og fortsatt deltar i det europeiske forsknings- og innovasjonssamarbeidet.

EUs forskningsprogram skal bidra til å nå høye målsettinger for Europa. EU forutsetter at nasjonale forskningsmidler innrettes slik at de forsterker EUs forskningsprioriteringer. Gjennom å samordne nasjonale og europeiske forskningsprioriteringer i Europa, styrkes nasjonal deltakelse i EUs programmer og samfunnseffekten av forskningen får helt andre dimensjoner. EU har økte forventninger til at medlemsland og assosierte land koordinerer forskningsinnsatsen og har parallelle satsinger nasjonalt. Norsk deltakelse i Horisont Europa kan ikke svekke den nasjonale innsatsen på konkurranseutsatt FoU, og Forskningsrådets budsjetter må styrkes i takt med ambisjonene for europeisk samarbeid.

Norske forskningsinstitutter utgjør ca 20% av norsk forskning totalt, men står for 32% av norsk deltakelse i Horisont Europa. Ved å konkurrere svært godt i den nærings- og samfunnsretta forskningen (Pilar II), henter instituttene pr april 2025 hjem ca 0,5 mrd euro. EUs finansiering for forskningsinstitutter er basert på at andre europeiske land finansierer sine institutter med grunnfinansiering på 20%-60%, slik at instituttene bidrar med nasjonal grunnfinansiering i tillegg til EUs finansiering. Norske forskningsinstitutter har en grunnfinansiering på i gjennomsnitt 10%, som gir instituttene stor økonomisk underdekning i EUs prosjekter.

Med den resultatbaserte ordningen Retur-EU fra Forskningsrådet, har norske forskningsinstitutter kostnadsdekning på ca. 90% i europeiske forskningsprosjekter. Skal forskningsinstituttene fortsette å øke deltakelsen fra norsk næringsliv og hente hjem store forskningsmidler fra EU, må Retur-EU økes for de instituttene som har lavest grunnbevilgning, slik at kostnadene dekkes fullt ut. Budsjettkonsekvens kommer på Kunnskapsdepartementets budsjett, men gjør størst utslag i beløp for de næringsrettede teknisk-industrielle- og primærnærings- instituttene og klima- og miljøinstituttene, som konkurrerer svært godt i EUs rammeprogram Horisont Europa. Dvs. at også budsjettposten hvor Retur-EU ligger, bør økes tilsvarende for å unngå at Retur-EU spiser opp andre strategiske og målrettede forskningsbevilgninger i Forskningsrådet.

FFA mener derfor at:

- Norge må forsterke forskningssamarbeidet med Europa og andre land og se våre strategiske forskningsprioriteringer i sammenheng med Europas prioriteringer.
- Norge må ivareta nasjonal strategisk kapasitet slik at en er konkurransedyktig i Europas forskningsprioriteringer. Retur-EU må videreføres som resultatbasert del av grunnbevilgningen og

differensieres, slik at kostnadene dekkes fullt ut. Nivået på bevilgningen må sikre at forskningsinstituttene fortsatt har mulighet til å delta for fullt i Horisont Europa i samarbeid med norske virksomheter. Bevilgningen ligger på Kunnskapsdepartementets budsjett, men effekten kommer i stor grad hos de næringsrettede instituttene og hos bedriftene.

Offentlig finansiert forskning må være treffsikker og gi økt verdiskaping og konkurransekraft

Større andel av forskningsmidlene må innrettes mot å løse tydelige samfunnsutfordringer. Det er ofte komplekse utfordringer som krever forskningssamarbeid over tid med de som kjenner utfordringene. Tverrfaglig forskning og tverrsektorielt samarbeid er avgjørende. Veien fra ny kunnskap til bruk må være kort og kunnskapen må spres og tas i bruk raskt.

Offentlige investeringer må benyttes i de beste prosjektene og beste miljøene, vurdert etter forskningskvalitet og samfunnseffekt. Forskningsinstituttene kan bidra på flere samfunnsområder enn i dag, hvis det finnes virkemidler for samarbeid og åpen utlysning innen disse sektorene.

De statlige forskningsmidlene skal utløse forskning, teknologi- og kompetanseutvikling som bidrar til fellesgoder som hele næringslivet og samfunnet kan dra nytte av, og spre ny innsikt fra forskningsfronten. Statlig støtte til næringsretta forskning er doblet sist 15 år, men iflg SSB har det ikke ført til omstilling til mer kunnskapsintensive næringer, som kjennetegner vekstnæringene i verden. Forskningsrådet er Norges største arena for forskningskonkurranser der virksomheter og forskningsmiljøer går sammen i konsortier for å konkurrere om beste prosjekt. Fra 2018 til 2023 har disse bevilgningene hatt en realnedgang på 13%. Da svekkes også markedet for forskningsfinansiering.

Staten har over tid svekket veldokumentert effektive ordninger i Forskningsrådet som fremmer reelt forskningssamarbeid mellom bedrifter, offentlige aktører og forskningsmiljøer. Slike ordninger er avgjørende for velfungerende forskningsmarkeder i Norge, og for at landet investeringer i mer grunnleggende forskning også skal gi rask effekt i både privat og offentlig sektor. Virkemidler i Forskningsrådet som fremmer forskningssamarbeid må styrkes.

SkatteFUNN-ordningen er den eneste rettighetsbaserte FoU-støtten, beregnet til 3,8 mrd kr i 2026. Analyse viser at bedriftene øker ikke sine samlede innkjøp av FoU, men bruker den statlige støtten i SkatteFunn primært (80%) til internt utviklingsarbeid. Helene Ulltveit-Moe, som var med og utviklet ordningen i sin tid, har uttalt at den ikke lenger treffer formålet, den savner effekt i makro (samfunnseffekt) og det bør vurderes å spisse eller målrette ordningen, for eksempel mot grønn omstilling¹. Vi mener at SkatteFUNN-ordningen kan gjøres mer treffsikker, gi mer samfunnseffekt, større innovasjonshøyde og spredning av generisk kunnskap og utløse mer egenfinansiering fra bedriftene.

FFA foreslår følgende:

- Øk Forskningsrådets andel av de statlige FoU-investeringene fra 22% (2024) til 30%, dvs 15,5 mrd kroner (2026-kroner). Prioriter økningen til virkemidler som skaper forskning som raskt tas i bruk, ved å bygge forskningssamarbeid mellom bedrifter, offentlige virksomheter og forskningsmiljø.
- SkatteFUNN-ordningen endres til å bli mer treffsikker og øke samfunnseffekten:
 - Innfør insentiver for å øke samarbeid om FoU, feks øke fradrags/tilskuddsprosenten der bedriften samarbeider med et norsk forskningsmiljø og reduser for prosjekter uten samarbeid
 - Øk fradrags/tilskuddsprosenten for nye selskaper i SkatteFUNN-ordningen for å senke terskelen, feks de første 3 år
 - Innfør en øvre grense for hvor mange år et selskap kan motta støtte fra SkatteFUNN
 - Øk fradrags/tilskuddsprosenten for prosjekter på prioriterte tema, som grønn omstilling

¹ ["Forskningssamtalen"](#), Forskningsrådet, oktober 2024

- Oppretthold det samlede volumet i tilskudd til næringslivets FoU. Hvis bruken av SkatteFUNN (proveny-effekten) reduseres som følge av justeringer i ordningen, bør det følges av tilsvarende vekst i Forskningsrådets tildelinger til FoU-prosjekter i næringslivet, i hovedsak gjennom IPN-ordningen eller SFI-ordningen.

Vi utdyper gjerne forslagene og ønsker lykke til med budsjettarbeidet!

Vennlig hilsen

Lars Andresen

Styreleder FFA

Agnes Landstad

Daglig leder FFA

Forskningsinstituttene Fellesarena organiserer de 33 selvstendige forskningsinstituttene som fyller kriteriene for grunnfinansiering fra Forskningsrådet, til sammen 7200 årsverk og 11,5 mrd kr i årlig omsetning, derav 1,2 mrd kr fra utlandet. Norge har i sin instituttsektor et velfungerende apparat for anvendt, tverrfaglig og målrettet forskning. Forskingen er innrettet mot samfunnsutfordringene og bidrar til konkurransekraft, innovasjonsevne og omstilling i næringsliv og offentlig sektor. Forskningsinstituttene er forsknings- og innovasjonspartnere for bedriftene og akseleratorer for omstilling i samfunnet.